

PLAN FÖR UTBILDNINGSFÖRVALTNINGENS FOU-ARBETE 2013-2016

Utbildningsförvaltningens plan för FoU-arbetet utgår från FoU-strategin och ska främja ett vetenskapligt förhållningssätt hos medarbetare och chefer på alla nivåer. Den ska leda till ökad kunskap om forskningens roll och nytta samt bidra till ny forskningsbaserad kunskap. Den ska även skapa förutsättningar för att kunskapen också används. Insatser ska vara en kontinuerlig del av det systematiska kvalitetsarbetet på enhets- och förvaltningsnivå och bedrivs strategiskt och långsiktigt.

Insatserna utgår ifrån verksamhetsplanen och förvaltningens övergripande strategier. De planeras utifrån analys av behov, kopplas till mål och resultat, dokumenteras och följs kontinuerligt upp, till exempel i de återkommande resultatdialogerna. Insatserna genomförs i samverkan med andra aktörer (internt och externt) för effektivt resursutnyttjande.

GENOMFÖRANDE

- I. **Utveckling av en FoU-kultur i skolan där lärare och skollära är aktivt delaktiga och tillsammans med kolleger tar ansvar för sin gemensamma kunskapsutveckling. Denna kultur präglas av öppenhet där kollegialt lärande och ett analytiskt och reflekterande förhållningssätt utifrån aktuell forskning är en självklarhet.**

Infrastrukturer och förutsättningar för ett kollegialt lärande ska skapas både i skolan och på förvaltningsnivå. Dokumentation och spridning ska ske genom det utvecklingsstöd som förvaltningen byggt upp i form av utvecklingsartiklar, skriftserie, kunskapsbank och pedagogstockholm. Lärare som har examen på

avancerad och forskningsnivå ska ha en central roll på skolan och central förvaltning att som förstelärare och lektorer leda och utveckla arbetet.

- a) Förutsättningar ska finnas för lärare att i det ordinarie arbetet tillsammans i ett kollegialt lärande och med olika former av praxisnära forskningsdesign utifrån kunskap om elevers behov utveckla olika metoder och modeller för framgångsrik undervisning.
- b) Ämnesdidaktiska forskningsnätverk för lärare som skapar förutsättningar för lärardriven forskning under vetenskaplig ledning ska vidareutvecklas. Nätverken kan formars på en skola eller mellan skolor men pågå i minst ett år så att hållbara strukturer skapas. Skolan ska kunna ansöka om centrala medel för delfinansiering
- c) Forskningscirklar och studiecirklar anordnas där vetenskapliga texter och aktuell forskningslitteratur diskuteras. Cirkarna kan ledas av forskare eller skolledare och lärare med forskarexamen och genomföras antingen i central förvaltnings regi eller på skolan.
- d) Arbetet med att utveckla lärandeunder (instructional rounds) ska fortsätta i samverkan mellan grund- och gymnasiechefer och nätverk av skolor.
- e) En seminarieverksamhet av och för lärare och skolledare ska utvecklas där lärare och skolledare själva tar initiativ till att presentera och reflektera om sitt lärande. Lärare och skolledare som skriver uppsatser, deltar i forskarstudier eller är delaktiga i olika former av forskningsprojekt ska ha möjlighet att presentera sitt arbete. FoU-enheten står för de praktiska förutsättningarna.
- f) För chefer på alla nivåer i förvaltningen ska det kontinuerligt anordnas FoU-seminarier med möjlighet att ta del av pågående FoU-arbete samt läsa och diskutera aktuell forskning och hur den kan tillämpas i det praktiska arbetet.
- g) Nya former för fysiska och digitala möten ska provas där lärare utifrån egna initiativ och frågeställningar på ett opretentiöst sätt kan mötas för samtal och reflektion. FoU-enheten blir en central mötesplats.
- h) En årlig paperbaserad forskningskonferens av och för lärare anordnas med föreläsningar av aktuella forskare samt seminarier av lärare som deltar/deltagit i FoU-projekt, ämnesdidaktiska nätverk, forskarskolor

mm. Konferensen ska planeras och genomföras tillsammans med huvudmän i länet.

- i) En återkommande forskningskonferens för skolledare, lärare och forskare där aktuella utmaningar diskuteras utifrån relevant forskning.

II. Lärare och skolledare har djup och bred kunskap och kompetens med ett analytiskt förhållningssätt och förmåga att omvandla teori till praktik.

För att fler lärare och skolledare ska få examen på avancerad och forskarnivå ska det finnas möjlighet att ansöka om finansiering från centrala medel för att täcka kostnader för lön, eventuella resor, konferenser och litteratur. Studierna ska ske inom det utbildningsvetenskapliga området och kopplas till frågeställningar som identifieras i skolverksamheten eller på förvaltningsnivå. Erfarenheter och resultat ska kontinuerligt spridas och delges kollegor inom den infrastruktur som anges under I.

- a) Lärare och skolledare ska varje år ha möjlighet att få central finansiering för forskarstudier på licentiat och doktorsnivå. Studier kan ske både inom de särskilt anordnade forskarskolorna och inom ordinarie doktorandutlysningar. För doktorandstudier beviljas ett särskilt lönetillägg för att minska skillnaden mellan forskar- och lärarlön.
- b) Skolledare som har gått rektorsutbildningen ska ha möjlighet att få central finansiering för att studera till magister- och masterexamen.
- c) Fler lärare och skolledare ska på ett enkelt sätt kunna komplettera sin examen så att de blir behöriga för studier på avancerad respektive forskarnivå. Kurser kan utformas som uppsatskurser med koppling till frågeställningar som identifieras på skolan.
- d) Lärare som deltagit i tidigare magistersatsning med lärarlyftsmedel men inte kunnat avsluta sina studier ska kunna ansöka om central finansiering

III. Bidra till ökad kunskap och forskning om undervisning och lärande samt organisation och ledarskap, vilken roll forskning kan fylla och hur den kan tillämpas i den praktiska verksamheten.

Systematiska strategier, arbetssätt och samverkansformer behöver utformas på förvaltnings- och skolnivå så att det är möjligt att identifiera områden och frågeställningar där ny kunskap behöver utvecklas och därmed kunna kopplas till forskning och FoU-projekt.

- a) Gemensamma rutiner utarbetas på förvaltningsnivå föra att identifiera och prioritera forskningsprogram. Syftet är att lyfta aktuella frågeställningar, behov av analyser, utvärderingar, FoU-insatser och behov av ytterligare forskning. Relevant kunskapsbas inventeras innan nya uppdrag formuleras.
- b) Ett forskningsprogram med förslag på områden inom vilka mer kunskap behövs utgör underlag för prioritering av insatser.
- c) Central förvaltning ska delfinansiera forskning och FoU-projekt som initieras och leds av externa aktörer, kan kopplas till forskningsobjekt som har identifierats på skol- eller förvaltningsnivå och som skolor har möjlighet att delta i.
- d) Skolor ska ha möjlighet att söka centrala medel för att genomföra FoU-projekt som leds av utvecklingslärare/förstelärare/lektorer. Projekten ska utgå från en problemformulering som har definierats utifrån analys av skolans behov och involvera lärare och skolledare att tillsammans med vetenskaplig ledning utforska och finna lösningar.
- e) Lärare och skolledare som deltar eller har deltagit i FoU-projekt och forskarstudier ska ha möjlighet att delta i och presentera sitt arbete på nationella och internationella konferenser som syftar till att skapa möten mellan praktik, akademi och beslutsfattare.
- f) Ett system för att aggregera kunskap utifrån de forskningsobjekt, den kunskap som har utvecklats i FoU-projekt och praxisnära ämnesdidaktiska forskningsprojekt ska utvecklas så att det på en högre systemnivå genereras kunskap och en evidensbas som är relevant för lärares och skolledares praktik och visar på det som är framgångsrikt.

- g) Förvaltningen ska sprida och öka kunskap om nationell och internationell praktiktärforskning genom att anordna seminarier, föreläsningar och konferenser som riktar sig både till medarbetare på skolor och på central förvaltning. Rapporter, avhandlingar och kunskapsöversikter ska spridas och vara lättillgängliga både för medarbetare på central förvaltning och på skolor.

IV. Samverkan och samarbete med skolhuvudmän, lärosäten, myndigheter och organisationen såväl regionalt, nationellt som internationellt. Nya arenor och samverkansformer ska utformas där möten mellan teori och praktik, den akademiska och den praktiska verksamheten kan ske.

Utbildningsförvaltningen ska samverka med olika aktörer för att öka och påverka forskningen inom det utbildningsvetenskapliga området, framförallt det praktiktära där lärare och skolledare är aktiva parter. Utifrån sin storlek och sina resurser ska förvaltningen gå före och ta ett större ansvar och ge möjlighet för skolhuvudmän som inte har samma förutsättningar att få ta del av insatserna.

- a) Förvaltningen ska aktivt verka för att uppfylla den programförklaring som SKL tillsammans med fackliga organisationer och Svenskt näringsliv tagit fram, Forskning ger bättre resultat i skolan.
- b) Förvaltningen ska ta ett ledande ansvar i det samarbete som har inletts inom KSL för att utarbeta ett gemensamt FoU-program. Ansvaret innebär att vara drivande i arbetet, att öppna upp för andra huvudmän i länet att delta i vissa av förvaltningens insatser och att ta ett större ansvar för finansiering.
- c) Tillsammans med andra huvudmän och näringsliv, utifrån i verksamheten identifierade frågeställningar, finansiera forskning och inleda samarbeten med lärosäten och forskare, nationellt och internationellt
- d) Samverkan med Stockholms universitet och andra lärosäten ska öka för att underlätta och öka möjligheterna för studier på avancerad och forskarnivå, påverka forskningsområden och samverka inom olika former av FoU-projekt och säkerställande av vetenskaplig kvalitet.
- e) Underlätta för erfarna lärare med forskningskompetens att vara brobyggare mellan den akademiska och praktiska verksamheten genom att arbeta för möjligheten till att ha dubbla tjänster

FÖRSLAG TILL FORSKNINGSPROGRAM

Utgångspunkten är ett försök att utifrån det systematiska kvalitetsarbetet identifiera områden där det saknas kunskap som kan vara nödvändig för att på lång sikt uppfylla de långsiktiga målbilder som formulerades i verksamhetsplanen för 2012. Underlaget utgörs av utbildningsförvaltningens verksamhetsplaner och årsberättelser från de senaste åren samt kommunikation med chefer, skolledare och handläggare. Följande områden har identifierats för vidare bearbetning och prioritering. En del är redan påbörjat, men ofta som utvecklingsinsats med oklar forskningsanknytning. Annat finns viss kunskap om och forskningsinsatser pågår. Stockholms stad erbjuder ett rikt undersökningsmaterial som bör vara intressant för forskare inom flera discipliner.

- Skolans kompensatoriska uppdrag
- Professionsutveckling för lärare
- Bedömning och betyg
- Arbetsorganisation och ledarskap
- Skolavhopp – barn och unga i riskzonen

SKOLANS KOMPENSATORISKA UPPDRAG

Skillnaderna i resultat mellan Stockholms kommunala grundskolor blir allt större och tendenserna gäller även för riket i stort vilket bland annat framgår av en rapport från Skolverket från 2011. En av effekterna av det fria skolvalet är ökad homogenisering vilket är till men för elever med svagare socioekonomiska förutsättningar. Ett angeläget forskningsområde är därför att studera vad som händer i skolor där mer studiemotiverade elever väljer att flytta till en annan skola, närmare centrum, för att kunna utarbeta hållbara strategier för hur detta ska kunna kompenseras och motverkas. Det finns även exempel på s.k. konfessionell pendling till andra skolor i ytterområdena. Flickor pendlar i högre grad än pojkar. De riktade insatser som genomförs bör följas upp på ett mer systematiskt vis för att resurserna ska kunna användas optimalt. Frågor som kan ställas är - *Hur använder skolorna det socioekonomiska tilläggsbeloppet? Finns det andra sätt att kompensera på? Hur förändras undervisningen i dessa skolor och i vilken mån är det medvetna förändringar? Kan man hitta andra sätt att kompensera, t ex genom att med ekonomiska styrmedel locka kvalificerade lärare? Vilka typer av utvecklingsprojekt gör störst nytta för elevernas lärande i dessa områden? I vilken mån har strategierna i ytterstadssatsningarna förverkligats och med vilka*

¹ Likvärdig utbildning i svensk grundskola, Skolverket 2012.

resultat? Studiehandedningar på modersmål – vilken effekt har de? Mottagandeenheters effekter? Litteracitetssatsningar? Hur påverkas lärandesituationen och den psykosociala arbetsmiljön i klasser där elevsammansättningen blir rubbad?

Elever uppger i undersökningar att det brister i studiero. De undersökningar som görs, visar inte på samstämmiga resultat. Här finns behov av fördjupad analys. *Vad står uppgifterna för egentligen? I vilken mån inverkar den upplevda bristen på studiero på resultaten?*

PROFESSIONSUTVECKLING FÖR LÄRARE

En rad insatser görs för att lärare ska kunna utvecklas i sin profession, enskilt eller tillsammans med kolleger. Ett ökande antal lärare har eller kommer att ha examen på forskarnivå och lektorat kommer sannolikt att inrättas. Ett stort antal lärare har eller kommer att ha examen på magisternivå liksom uppdrag som förstelärare/utvecklingslärare på den egna skolan. Flera skolor är eller kommer att bli idéskolor, inspirationsplatser, övningsskolor, andra får tillgång till en lärarcoach eller en förändringsledare. Lärare kan genomgå meriteringsprogram, delta i forskningscirklar med olika fokus, ansöka om medel för olika typer av FoU-projekt med eller utan ämnesdidaktiskt fokus. Lärare kommer följaktligen att ha helt andra möjligheter till karriär och sannolikt kommer lönespridningen att öka. Här finns stora möjligheter till ny kunskapsbildning och satsningarna kan följas från början för att möjliggöra fortsatta satsningar och eventuella prioriteringar. *Hur kan skolans inre arbete organiseras för ett ökat professionellt kollegialt lärande? Vad händer i de skolor/kollegier som haft tillgång till en lärarcoach? Vad händer med elevernas lärande? Vad händer med de kollegiala samtalen? Hur mycket förändras? Hur långvarig blir effekten? Vad händer i en skola som blir idéskola e dyl? Konsekvenser för arbetsorganisation, ledarskap, normsystem, kollegiala samtal, arbetsklimat och trivsel, externa kontakter, föräldramedverkan etc. Vilka effekter har allt detta på elevers lärande? Kan man hitta belägg för att idéskolor har någon spridningseffekt på andra skolor? Varaktiga effekter?*

Stora resurser satsas på IT i skolan, såväl i teknik som i kompetensutveckling av lärare. Mycket forskning finns också på området med skilda ansatser, allt från effekter på organisation och arbetsfördelning till effekter på lärande. Även här finns behov av en bredare kunskapsöversikt som kan utgöra en bas i den kunskapsnivå utbildningsförvaltningen utgår från i framtida satsningar. Implementering av olika satsningar kan utvärderas på ett mer systematiskt vis, exempelvis den nya IT-strategin för lärande. En utvärdering av pilotsatsningen på iPad påbörjades i augusti 2012 och ska ge underlag för kommande satsningar, exempelvis vilka typer av aktiviteter som är

mest effektiva i olika situationer för olika grupper av elever vid olika åldrar i olika ämnen samt i vilka situationer en iPad är att föredra framför en stationär eller bärbar dator och tvärtom.

Vilka effekter har PIM-satsningen haft för lärares undervisning? Vad vet vi om nyttan med att lärare producerar egna läroböcker? Vems nytta? Vad kommer implementeringen av den nya IT-strategin att innebära för lärares arbete, för elevers lärande, för skolors organisation, för administrativt stöd etc? Vad vet vi om förutsättningarna? Vad vet vi om konsekvenserna av kunskapsklyftan mellan lärare och elever? När är datorn som verktyg mest kraftfull och för vilka grupper och i vilka sammanhang? För elever i behov av särskilt stöd? För modersmålsundervisning? För hemmasittare?

Hur kan man främja lärares professionsutveckling och metodikutveckling genom IT? Kan tekniken vara hävstång för skolutveckling och under vilka förutsättningar? Vilka implementeringsmodeller av t ex iPad fungerar bättre? Hur kan man använda IT som katalysator för förändring av lärares sätt att undervisa? För innehållet? IT som rektors verktyg för styrning?

BEDÖMNING OCH BETYG

Formativ bedömning kan ha en stor positiv inverkan på elevers lärande (Black & William, 1989). Både i Sverige och internationellt har diskussionen om betyg och bedömning fått ett ökat fokus på bedömningens roll i lärprocessen, elevens delaktighet i bedömningen, dokumentation av lärande och fortlöpande bedömning. I Stockholm, liksom i övriga landet finns konstaterade problem med inter- och intrareliabiliteten.

Vilka bedömningspraktiker förekommer och vilken potential för lärande har de? Vilka former av sambedömning kan ge en ökad interbedömarreliabilitet? Vilka dokumentationspraktiker förekommer och hur kan dessa stödja lärandet?

ARBETSORGANISATION OCH LEDARSKAP

Flera förändringar är på gång - 40-timmars arbetsvecka, förutsättningar för kollegialt lärande, lönesättning, belöning av skolor och lärare som lyckas över förväntan etc.

Vilka effekter har detta på skolans kultur och klimat, normsystem, rekrytering och i förlängningen – på måluppfyllelsen?

Satsningen på chefer och chefsutveckling fortsätter.

Effekter av förändringen av Stockholms gymnasieorganisation? Hur korrelerar chefstesterna, 360-gradersuppföljningen och skolans resultat med varandra?

Rektor en ensamvarg eller chef för skolans verksamhet som en del av en ledningsgrupp. Rektor som pedagogisk ledare - hur ser dialogen mellan skolledare

och lärare ut ur ett pedagogiskt perspektiv? Möjlighet eller hinder för den pedagogiska verksamheten? Hur kan rektors professionella språk utvecklas?

SKOLAVHOPP – BARN OCH UNGA I RISKZONEN

Skolavhopp eller dropouts är ett nygammalt mått på graden av skolframgång i Sverige. EU:s målbilder till Vision 2030 och krav på jämförbarhet har medfört att detta mått blivit aktuellt. 2012 var fjorton procent av eleverna i årskurs nio inte behöriga till gymnasieskolan. Det motsvarar x antal elever. En del hamnar på IV-program/ introduktionsår, en del (ca 4.500 elever) blir föremål för uppföljning inom ramen för Gymnasieenhetens (f d Gymnasieslusses) verksamhet. Här återstår ca 2000 elever årligen som varken är i arbete eller studier. Det här är unga som löper hög risk att hamna i permanent utanförskap varför det är högsta prioritet att vässa insatserna målgruppen. Tendensen till ökat antal programbyten är också något att undersöka närmare.

Det finns en del kunskap kring olika riskgrupper och vilka insatser som har mest effekt för vilka grupper, men kunskapen är inte samlad. Här finns behov av en större kunskapsöversikt med tvärvetenskapligt anslag. En aktuell ESO-rapport² visar bl.a. att behovet är stort av kunskap kring vilken typ av åtgärder som är mest effektiva för vilka grupper av barn och unga under hela deras tid i skolan.

Stockholms stad har en stor mängd data som skulle kunna utgöra underlag för en bred tvärvetenskaplig forskningsinsats.

Området kan brytas ner i delområden:

- Kartläggning på individnivå

Ett analysarbete har inletts på Uppföljningsenheten men Utbildningsförvaltningen kan göra en mer omfattande insats genom att kartlägga hur gruppen ser ut på individnivå och vilka insatser som gjorts för att därigenom kunna styra resurser för optimal effekt. *Vilka grupper går att identifiera? Vilken typ av insatser är vanligast förekommande i respektive grupp? Effekter? Hemmasittare?*

- Inkludering

Ett inkluderande förhållningssätt är en väg till högre grad av skolframgång. Flera skolor har inte längre särskilda undervisningsgrupper för elever i behov av särskilt stöd, utan dessa är inkluderade i vanliga klasser. Resursfördelningen främjar dessutom exkludering. Inkluderingen kan vara allt från en rumslig sådan till ett förhållningssätt som i grunden förändrar undervisningen. Här finns möjliga underlag för longitudinella studier av olika insatser effekter och flera projekt, t ex samarbetet med Harvard Graduate School of Education.

² En god start – en ESO-rapport om tidigt stöd i skolan, Camilo von Greiff m fl ESO 2012:2

Vilken kunskap finns om särskilda undervisningsgrupper? Under vilka förutsättningar är det fördelaktigt för eleven att lämna klassen och ingå i en mindre grupp? Hur bör organisationen se ut? Ledarskapet? Vilka behov? Hur ska undervisningen planeras och genomföras om alla elever går i vanlig klass? Vilka konsekvenser får ett inkluderande förhållningssätt för olika elevgrupper? Elever som inte vill bli inkluderade, hur går det för dem?

- Nyanlända och sent anlända

Här är en verksamhet under uppbyggnad på Grundskoleavdelningen som skulle kunna bli föremål för en forsknings- eller utvärderingsinsats. Mottagningsenheter finns och har funnits på andra håll och erfarenheter och forskningsresultat bör kunna användas i uppbyggnadsarbetet.

Hur ska en mottagningsenhet fungera för att bäst fylla sitt syfte att få nyanlända och sent anlända i utbildning? Är en mottagningsenhet bästa sättet att uppnå syftet? Finns andra sätt att hantera dessa grupper?

- Hemmasittare

Det finns en grupp elever som av en rad olika skäl, inte går i skolan.

Vilka strategier finns för att på ett tidigt stadium identifiera potentiella hemmasittare och vilka strategier har skolorna för att hantera situationen? Hur kan man bäst organisera samverkan med andra intressenter, t ex socialtjänst, BUP, psykvård etc? Framgångsfaktorer för sådan samverkan?

- Introduktionsprogrammen

Vilka går på dessa program, och vad händer sedan? Vilka går vidare till nationella program och vilka gör det inte och av vilka skäl? Långsiktiga effekter av dessa program?